

בענין שעיר המשתלח מכפר

כתב הרמב"ם פרק א' מהל' תשובה הל' ב': שעיר המשתלח מכפר על כל העבירות שבתורה הקלות והחמורות וכו' והוא שעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אינהשעיר מכפר לו אלא על הקלות, ומה הן הקלות ומה הן החמורות, החמורות הן שחייבין עליהן מיתת בית דין או כרת וכו' ושאר מצוות לא תעשה ומצוות עשה שאין בהם כרת הן קלות עכ"ל.

ובכסף משנה ולחם משנה הקשו שדברי הרמב"ם הוא נגד סוגית הגמ' שבועות דף י"ב ע"ב דפרין הגמ' שם: האי עשה הכתוב במשנה דמכפר שעיר המשתלח היכי דמי אי דלא עביד תשובה זכת רשעים תועבה, אי דעבד תשובה כל יומא נמי דתניא עבר על מצוה עשה ועשה תשובה לא זו משם עד שמוחלין לו? אמר ר' זירא בעומד במרדו ורבי היא דס"ל דיום הכפורים מכפר אף על עבירות חמורות אף שלא עשה תשובה חוץ מג' עבירות פורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יוה"כ מכפר, ורבי יליף זה מפסוק "כי דבר ה' בזה" זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה, "ואת מצוותיו הפר" זה המפר ברית בשר, "הכרת תכרת", הכרת לפני יוה"כ תכרת לאחר יוה"כ, יכול אפילו עשה תשובה ת"ל "עונה בה" לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה, ורבנן הכרת בעולם הזה תכרת בעולם הבא ע"כ דברי הגמ'.

הרי מפורש בגמ' דלרבנן לא מכפר שעיר המשתלח בלי תשובה דאי לא עשה תשובה זכת רשעים תועבה, ואיך כתב הרמב"ם דשעיר המשתלח מכפר על הקלות בלי תשובה ואלה הם עשה ול"ת? ונראה לי לומר בזה על פי דברי הרמב"ם שכתב בפרק זה מהל' תשובה הל' ג' ד', וזה לשונו: בזמן שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות וכו' ועצמו של יוה"כ מכפר לשבים שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם".

אע"פ שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יוה"כ מכפר, יש עבירות שהן מתכפרין לשעתן ויש עבירות שאין מתכפרין אלא לאחר זמן, כיצד עבר עבירה על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו ובאלו נאמר "שוכו בנים שוכבים ארפא משוכותיכם וכו'" עבר על מצות ל"ת שאין בה כרת ולא מיתת בית דין ועשה תשובה, תשובה תולה ויוה"כ מכפר, ובאלו נאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם", עבר על כריתות ומיתת בית דין ועשה תשובה ויוה"כ תולין ויסורים הבא עליהם גומרים לו הכפרה וכו' כמה דברים אמורים בשלא חילל את השם בשעה שעבר אבל המחלל את השם אע"פ שעשה תשובה והגיע יוה"כ והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות וכו' עכ"ל.

והוא מגמ' יומא דף פ"ה כברייאא ששאל ר' מתיא בן חרש את ראב"ע ברומי שמעת ארבעת חלוקי כפרה, וזה דברי הרמב"ם, אבל ברמב"ם כתוב כאן חידוש גדול דדין ארבע חלוקי כפרה שמחלקין כברייאא זה דוקא בזמן הזה שאין לנו בית המקדש ושעיר המשתלח אבל בזמן שבית המקדש קיים ויש לנו שעיר המשתלח לכפר הכל מכפר שעיר המשתלח ביוה"כ בין על כריתות ומיתת בית דין ובין על חילול השם ואין בכלל הדין של תולין, כי הדי' חלוקי כפרה מביא הרמב"ם בהל' ג' על בזמן הזה ולא בהל' ב' שמדבר בזמן שבית המקדש קיים ושעיר המשתלח מכפר. והנה מקור דינו של הרמב"ם דבזמן שבית המקדש קיים השעיר המשתלח מכפר על הכל ואין דין של תולין, הוא מירושלמי יומא פרק יוה"כ ובשבועות פרק קמא ובפרק י' מסנהדרין, אחרי שהירושלמי מביא את הדי' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש מסיק הירושלמי: אמר ר' יוחנן זו דברי ראב"ע ור' ישמעאל ור' עקיבא, אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר, אם אין שעיר היום מכפר וכו' ע"כ. והביאור בדברי הירושלמי דסברי רבנן דכמו דבזמן בית המקדש קיים שהיה השעיר מכפר על הכל ואין די' חילוקי כפרה כן גמי אם אין שעיר בזמן הזה יוה"כ מכפר כמו שעיר המשתלח, מוכח מזה דבשעיר המשתלח היה כרוז להם דאין החילוקי כפרה כמו שיש בזמן שאין בית המקדש קיים ודוק.

וראב"ע ור' ישמעאל ור"ע חולקין רק דבזמן שאין בית המקדש קיים יש די' חלוקי כפרה ולא מדמין זה לבזמן בית המקדש קיים שיש שעיר המשתלח ודוק.

ויש עוד חילוק בין בזמן שבית המקדש קיים ויש שעיר המשתלח דשם על הקלות שהן עשה ול"ת לא בעינן תשובה, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים בעינן תשובה על הקלות כמבואר בדבריו בהלכה די' ועיין בלחם משנה בהל' ג' בזה.

וכן מפורש בפירוש המשניות ריש מסכת שבועות שמחלק בין בזמן בית המקדש קיים עם שעיר המשתלח, לבין זמן שאין בית המקדש קיים ששם יש החילוקי כפרה עיי"ש.

והנה בתוס' שבועות דף י"ג ע"א ד"ה דעבר סמוך לשקיעת החמה, יש שלש שיטות; תירוץ הראשון סובר דעיקר כפרה הוא שעיר המשתלח ולא יום הכפורים בעצמו, דהגמ' אומרת שם לרבי הסובר דיום הכפורים מכפר בלי תשובה כרת דיומא של יום הכפורים לא משכחה לה, ומפרשים התוס' דלאחר שילוח השעיר לא מצי לאוקמה, שהוא מכפר כל היום דכתיב "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם" משמע דכל היום יכפר. מוכח מתירוץ זה דשעיר המשתלח הוא המכפר ביוה"כ, דאל"כ לא היו צריכים התוס' לומר דשעיר המשתלח מכפר אפילו אחר השילוח ולמה לא אמר כי גם יוה"כ

יכפר אח"כ. ובתירוץ השני בתוס' כתבו: אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור. ותירוץ השלישי של התוס' מחלק דיוה"כ מכפר רק עד שתחשך ושעיר המשתלח מכפר מיד והביאו על זה תוספתא. יוצא לפי תירוץ זה דיום הכפורים מכפר לגמרי רק ההבדל בין שעיר המשתלח ליום הכפורים היא בזה דיום הכפורים לא מכפר אלא עד שתחשך אבל השעיר מכפר מיד עיי"ש בדבריהם, ועכשיו נחזי אנן בשיטת הרמב"ם בזה.

באמת תירוץ הראשון דעיקר כפרה הוא השעיר ולא היום, דהרי ד' חלוקי כפרה דאיחא בגמ' יומא פ"ו והרמב"ם מביא זה להלכה כמו שהבאתי לעיל, והוא מפרש הד' חלוקי כפרה על יום הכפורים בעצמו, דבזמן שבית המקדש קיים ויש שעיר המשתלח הרי לשיטת הרמב"ם אין דין של ד' חלוקי כפרה כמו שהסברתי לעיל, וממילא מוכח מזה דלא כתירוץ ראשון בתוס' דיום הכפורים הוא לא המכפר רק השעיר, דלשיטת הרמב"ם מפורש בד' חלוקי כפרה דגם היום מכפר. וגם יש להוכיח מגמ' דהיום גם כן מכפר, דמה היה צריך הגמ' שבועות י"ג לומר דכרת ביום הכפורים, לרבי הסובר דיוה"כ מכפר בלא תשובה, משכחת לה דעבד בלילה, הא גם כן משכחת לה דעבד קודם שקרב שעיר המשתלח, מוכח מזה דגם יוה"כ מכפר בלא שעיר המשתלח לא כתירוץ הראשון של התוס', והתיר לפי תירוץ ראשון סובר דבאמת יכולה הגמ' לתרץ גם באופן כזה וחד משתייהם נקט.

אבל משיטת הרמב"ם מוכח מפורש דלא סבר תירוץ ראשון של התוס' ממה שהוכחתי מד' סוגי כפרות וכמו שהוכחתי זה לעיל.

וגם תירוץ השלישי של התוס' שהביאו התוספתא דיום הכפורים אינו מכפר אלא עד שתחשך ושעיר המשתלח מכפר מיד, וכן הביא הירושלמי ברייתא זו, אבל מהבבלי שלנו נראה שלא סובר כן, דחזא אמאי קאמר הגמ' לתרץ לרבי דכרת דיוה"כ משכחת לה דעבד בלילה אמאי לא קאמר דעבד קודם שהביא שעיר המשתלח, ועוד דבכריתות דף י"ח ע"ב סבר אביי לומר דבאמת יוה"כ לאו כל שעתא מכפר דלמא כוליה יומא מאורתא וזה סברת התוס' בתירוץ השלישי דסוף היום יוה"כ מכפר ורבא בר חנן דחה דבריו מברייתא הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מתכפר, והתם משמע דקאי כל הענין על כפרת עצומו של יום ולא על שעיר המשתלח מדסבר אביי כוליה יומא מאורתא, משמע דקאי על עצם היום, דשעיר המשתלח אי אפשר בערב.

רק הנכון לומר שהרמב"ם סובר כתירוץ האמצעי של התוס' דעיצומו של יום אינו מכפר לגמרי, וזה מוכח מהגמ' לפי שיטת הרמב"ם מד' חלוקי כפרה דמיירי לדידיה בזמן הזה דליכא שעיר כמבואר בדבריו, ולכך חייבי כריתות ומיתת בית דין לא סגי ביוה"כ בלבד רק צריך עוד לכפרה גמורה גם יסורין ובחילול

השם בעינן לגמור את הכפרה אחרי יוה"כ ויסורין גם כן מיתה.

וזה לפי שיטת הרמב"ם החילוק העקרי בין יוה"כ בתור עיצומו של יום שהוא רק מכפר קצת, לבין שעיר המשתלח דמכפר לגמרי, וכן ההבדל בקלות דמדין עיצומו של יום בעינן תשובה אבל דין כפרה של שעיר המשתלח לא בעינן תשובה בקלות אלא השעיר מכפר בלי תשובה, דאל"כ אם נגיד דגם שעיר המשתלח צריך תשובה בקלות כפשט הגמ' למה צריך על זה שעיר המשתלח הרי יוה"כ מכפר בל"ת עם תשובה ולמה צריך לשעיר המשתלח לכפר על קלות.

אבל באמת בגמ' שבועות י"ב כתוב דלרבנן באמת לא בעינן שעיר המשתלח לכפר דממ"נ אם עשה תשובה נתכפר ע"י תשובה ואם לא עשה תשובה זבח רשעים תועבה.

אז באמת נראה לי שיש לפרש פירוש חדש בדברי הגמ' שבועות שם וכן ראיתי אחרון אחד שהוא מפרש כן, דבאמת הרמב"ם מוקי המשנה דריש שבועות מה שכתוב ששעיר המשתלח מכפר על הקלות גם כרבנן דרבי ומה שפריך הגמ' בדף י"ב בשבועות האי עשה הכי דמי אי דלא עשה תשובה זבח רשעים תועבה כל יומא נמי וסובר הרמב"ם דכי משני ר' זירא בעומד כמדודו ורבי הוא, הפירוש דרצה להוכיח לא כדברי המקשן דלאו דוקא רבי, אלא מרבי נשמע דקושיית המקשן לאו קושיא הוא מאי דפריך אי לא עביד תשובה זבח רשעים תועבה, דהא מצינו דרבי סובר אף בחייבי כריתות ומיתת בית דין מכפר השעיר בלא תשובה, לבר מהנך שלש עבירות: פורק עול ומיפר ברית ומגלה פנים בתורה דבעינן גבייהו תשובה, ואם כן נוכל לומר גם לרבנן גבי קלות היינו עשה ול"ת דמכפר השעיר אף שלא עשה תשובה, דהרי עיקר מחלוקת של רבי ורבנן בהך דרשא דהכרת תכרת כמפורש בגמ' והיינו בעבירות דכרת אבל בקלות אין מחלוקת דגם לרבנן לא בעינן תשובה ומכפר השעיר בלא תשובה כמו לרבי בחמורות, ואין בזה טענה דזבח רשעים תועבה לרכי כמו שהסביר זה הריטב"א בשבועות י"ג ד"ה רכי היא וז"ל: פירוש וסבירא ליה (לרבי) דזבח רשעים תועבה אינו אלא בקרבנות של שאר ימות השנה ולא בשל יוה"כ ע"כ, כמו כן יש לומר לרבנן על הקלות דשעיר מכפר בלא תשובה ולא שייך בזה זבח רשעים תועבה דקרבנות של יוה"כ שאני מקרבנות שאר השנה.

ולפי זה כיון דהרמב"ם למד דהמשנה אזלי לכ"ע גם לרבנן, אם כן קשה על הרמב"ם הסובר כתירוץ הממוצע של התוס' אם כן קשה לדבריו אם נגיד דגם בקלות שעיר משתלח מכפר עם תשובה למה צריכים לשעיר המשתלח הלא בקלות יוה"כ מכפר עם תשובה ולמה צריכים לשעיר המשתלח? ושאר החילוקים של התוס' בין שעיר המשתלח ליוה"כ הוכחנו שלא סובר הרמב"ם כן, חדא דלא הביא זה בהלכותיו, ועוד דמגמ' שלנו הוכחנו שלא סוכרת כן, ולפיכך

מחדש הרמב"ם שזה החילוק בין שעיר המשתלח בקלות לבין יוה"כ דיוה"כ בזמן שאין בית המקדש קיים מכפר דוקא עם תשובה אבל שעיר המשתלח מכפר על קלות בלא תשובה לגמרי. ואין סתירה מסוגית הגמ' כמו שכתבנו לתרץ דברי הגמ' לדבריו. והטעם של הריטב"א בדברי רבי דלא נאמר דין זובה רשעים תועבה רק בשאר קרבנות של ימות השנה ולא בשל יוה"כ, נראה או שזה גזירת הכתוב ביוה"כ, או כיון שבאמת אם יש קרבן של שעיר המשתלח ביוה"כ עצם היום הוא המכפר ודוקא ע"י שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה, וכיון שכל הכפרה תלויה רק בעיצומו של יום ושעיר המשתלח הוא רק דין בעיצומו של יום לכפר בלא תשובה ממילא לא שייך זבח רשעים תועבה כיון שעיצומו של יום הוא המכפר והשעיר הוא דין בעיצומו של יום, וצע"ג. והנה הריטב"א יצא כאן בחידוש גדול בדרך י"ג ע"א בשבועות, שכתב וז"ל: ואגב אורחין שמעינן מיהת הא דאית ליה לרבי שיוה"כ מכפר על שאינם שבים ואפילו על כריחות ומיתת בית דין אינו בעיצומו של יום בלבד אלא עם קרבנותיו בזמן שבית המקדש קיים וכו' ע"כ.

מפורש לפי דבריו דכל דין לרבי שיוה"כ מכפר בלא תשובה זה רק בזמן שבית המקדש קיים שיש קרבנות אבל בלי קרבנות צריכים תשובה גם לרבי.

אבל דברי הריטב"א לכאורה נסתרים מגמ' מפורשת יומא דף פ"ה ע"ב על הא דאמרינן במשנה שם: מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה, עם התשובה אין בפני עצמן לא, נימא דלא כרכי דתניא כל העבירות שכתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר וכו' עיי"ש, ולפי הריטב"א מאי קושיא נימא דהמשנה מיירי בזמן שאין בית המקדש קיים ואין שעיר המשתלח, כזה בעינן תשובה גם לרבי ומאי הקשתה הגמ', וכמדומני שראיתי קושיא זו על הריטב"א בספר ספרדי.

בענין אסור להוציא בשר פסח חוצה

הנה הרמב"ם פרק ט' מהל' קרבן פסח כתב וז"ל: כל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת, ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה, והמוציא ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה בליל ט"ו לוקה, שנאמר "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה", והוא שניחננו בחוץ שהוצאה כתובה בו כשבת, ולפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון שהוציא הראשון נפסל. מן אגף ולפנים כלפנים מן אגף ולחוץ כלחוץ ואגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ, החלונות ועובי הכותלים ככפנים. הגגות ועליות אינן בכלל בית. הלכה א' מתחלקת לשנים מקודם מדבר על הלאו ואיסור